

Investigation of Children's Parent-Child Relationships and Peer Relationships

İsmail ÖZCAN^{1,a}, Müdriye YILDIZ BIÇAKÇI^{2,b}

¹Department of Child Development, Institute of Health Sciences, Ankara University, Ankara, TURKEY

²Department of Child Development, Faculty of Health Sciences, Ankara University, Ankara, TURKEY

ORCID: ^a0000-0003-1241-9370; ^b0000-0001-8121-2336

ABSTRACT

Objective: The aim of this study was to investigate parent-child relationships and peer relationships of children attending preschool education. **Method:** This study was carried out with the mothers of 36-60 month-old children attending independent preschools affiliated to the Ministry of National Education in Çankırı city centre. 'Early Childhood Inventory-Communication Scale', 'Parent-Child Relationship Scale' and 'Preschool Peer Relationship Scale Parent Form' were used to collect data in the study which was conducted with relational survey method. Data analyses of the study were performed using number, percentage, mean, standard deviation, parametric methods, and Pearson correlation tests. **Results:** The mean score of the Parent-Child Relationship scale was 56.23±4.68, the mean score of the Peer Relationship scale was 89.09±6.96, the mean score of the Bully Child sub-dimension was 16.74±4.98, the mean score of the Friendship sub-dimension was 35.73±5.21, the mean score of the Interaction and Communication sub-dimension was 14.53±1.84, the mean score of the Empathy/Prosocial Behaviours sub-dimension was 15.24±2.52, and the mean score of the Victim Child sub-dimension was 6.85±2.62. The relationship between the mean score of the Parent-Child Relationship scale and the mean score of the Peer Relationship scale was found to be positive and weak. **Conclusion:** It was concluded that the parental and peer relationships of children with good communication skills also changed positively. It is recommended that plans such as training, activities, seminars and family support programmes on the subject should be investigated with different samples.

Key words: Parent-Child Relationship, Peer Relationship, Preschool Period.

Çocukların Ebeveyn Çocuk İlişkileri ile Akran İlişkilerinin İncelenmesi

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveyn çocuk ilişkileri ile akran ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır. **Yöntem:** Bu çalışma, Çankırı il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokullarında devam eden 36 -60 ay grubu çocukların anneleri ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada veri toplamak için "Erken Çocukluk Envanteri-İletişim Ölçeği", "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği" ve "Okul Öncesinde Akran İlişkileri Ölçeği Ebeveyn Formu" kullanılmıştır. Araştırmanın veri analizleri sayı, yüzde, ortalama, standart sapma, parametrik yöntemler, pearson korelasyon testleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. **Bulgular:** Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ölçeği ortalama puanı 56,23±4,68 olup, Akran İlişkileri ölçeği ortalama puanı 89,09±6,96, Zorba Çocuk alt boyut ortalama puanı 16,74±4,98, Arkadaşlık alt boyut ortalama puanı 35,73±5,21, Etkileşim ve İletişim alt boyut ortalama puanı 14,53±1,84, Empati/Prososyal Davranışlar alt boyut ortalama puanı 15,24±2,52, Mağdur Çocuk alt boyut ortalama puanı 6,85±2,62 olarak saptanmıştır. Ebeveyn-Çocuk İlişkisi ölçeği ortalama puanı ve Akran İlişkileri ölçeği ortalama puanı arasında anlamlı ilişki bulunmakta olup pozitif yönlü ve zayıf düzeyde olduğu görülmüştür. **Sonuç:** İletişim becerileri iyi olan çocukların ebeveyn ve akran ilişkilerinin de olumlu anlamda değiştiği sonucuna varılmıştır. Konuya ilişkin eğitim, etkinlik, seminer ve aile destek programları gibi planlamaların farklı örneklerle araştırılması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Akran İlişkisi, Ebeveyn Çocuk İlişkisi, Okul Öncesi Dönem.

GİRİŞ

Erken çocukluk dönemi; bireyin sosyal kimliğinin şekillendiği, sosyal öğrenmenin yoğunlaştığı ve akran ilişkilerinin ön plana çıktığı kritik bir gelişim evresidir (Coplan ve Arbeau, 2009). Çocukların sosyal, duygusal ve iletişimsel gelişimleri yaşamın erken dönemlerinde başlar ve bu süreçte en büyük etkiye sahip çevresel faktörlerin başında ebeveyn gelir (Vygotsky, 1978). Özellikle ebeveyn-çocuk ilişkisi; güven, empati, benlik algısı ve sosyal yeterlik gibi temel becerilerin kazanılmasında belirleyici rol oynar (Yavuzer, 2024).

Yapılan çalışmalar, ebeveyn-çocuk ilişkilerinin ve bu ilişkiyi etkileyen ebeveyn tutumlarının çocukların sosyal gelişimi üzerindeki etkisini açıkça ortaya koyar. Sıcak, kabul edici, destekleyici ve sınır koyan ebeveynlik tarzlarının; çocukların öz düzenleme becerilerini, sosyal uyumlarını ve akran ilişkilerindeki başarılarını artırdığı görülür (Denham ve Liverette, 2019; Yıldırım, 2023; Çakır, 2024). Buna karşın aşırı otoriter, ilgisiz ya da tutarsız tutumların; saldırganlık, içe kapanma, özgüven eksikliği ve sosyal izolasyon gibi olumsuz davranışlara zemin hazırlayabileceği belirtilmektedir (Zand ve Zohuri, 2025).

Ebeveyn ilişkisinin çocukların sosyal gelişimindeki etkilerine bakıldığında çocukların akran ilişkilerini biçimlendirdiği açıkça görülür (Hoff, 2006). Akran ilişkileri, çocukların benzer yaş ve gelişim düzeyindeki diğer çocuklarla kurduğu sosyal bağlar olup, sosyal becerilerin gelişiminde ve duygusal düzenleme stratejilerinin öğrenilmesinde kritik bir rol oynar (Bowker, Rubin, McDonald, Mulvey, Güroğlu, Nishina, Chen, 2024). Denham ve Liverette (2019), erken dönemde ebeveynlerinden sıcaklık ve duygusal destek gören çocukların sosyal yeterliliklerinin daha yüksek, problem davranışlarının ise daha düşük olduğunu ifade eder. Bunun yanında bu dönemde okulla tanışan çocukların kendi yaşlıları ile ilişkileri de ebeveyn ilişkilerinden etkilendiği düşünülmektedir. (Çakır, 2024). Bu dönemde çocuklar; sıra bekleme, paylaşma, grup içinde iletişim kurma, çatışma çözme gibi sosyal becerileri akran etkileşimleri yoluyla öğrendikleri görülebilmektedir (Gülay Ogelman, 2016). Araştırmalar, aile içinde olumlu ilişkiler kuran çocukların akranlarıyla olan ilişkilerinde daha iş birliğine açık, empatik ve sosyal olarak kabul gören bireyler

olduklarını gösterir. Buna karşın, aile içinde ebeveyn çocuk ilişkisi bağlamında olumsuz deneyimler yaşayan çocuklarda sosyal çekingenlik, saldırganlık ve yalnızlık gibi sorunlar gözlemlenmektedir (Santrock, 2021; Çakır, 2024). Bilir ve Sop (2016) çocuklukta kurulan güvenli ebeveyn ilişkilerinin, ilerleyen yaşlardaki arkadaşlık ilişkilerinin niteliğini ve duygusal uyumu etkileyebildiği vurgulamaktadır. Tüm bu bulgular ışığında, ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocuğun sosyal çevresindeki ilişkiler üzerinde önemli bir etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle okul öncesi dönemde bu ilişkinin niteliği, çocuğun grup içindeki davranışlarını, arkadaşlık kurma becerilerini ve sosyal kabul düzeyini doğrudan etkileyebilmektedir (Gülay Ogelman, 2016).

Ebeveyn ilişkileri ile akran ilişkileri incelendiğinde birbirlerini etkileyebildiği görülmektedir (Seçer, Ogelman, Önder ve Berengi, 2012; Bowker ve ark., 2024). Hem ebeveyn ilişkilerine hem de akran ilişkilerine bakıldığında çocukların cinsiyeti (Avcı, Tan Selçuk ve Kaynak, 2019; Karaman ve Dinçer, 2020), etkileşimli kitap okuma durumu (Yurtbakan ve Yurtbakan, 2022; İmal ve Çetingöz, 2024), okula devam durumu (Karaman ve Dinçer, 2020), ebeveyn gelir durumu (Hoff, 2006; Dereli ve Dereli, 2017; Yıldırım, 2023), hikaye kitabı sayısı (Acar Şengül, 2019) ve oyun oynama sıklığı (Savcı ve Yıldız Bıçakçı, 2019) gibi değişkenlerle etkilenebildiği görülmektedir.

Bu bağlamda bu araştırma, çocukların ebeveyn çocuk ilişkileri ile akran ilişkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Elde edilecek bulgularla, hem akademik literatüre katkı sunması hem de ailelere, öğretmenlere ve alanda çalışan uzmanlara çocukların sosyal gelişimini destekleyecek uygulamalara yönelik önemli ipuçları sağlaması öngörülmektedir.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveyn çocuk ilişkileri ile akran ilişkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Araştırmanın Tipi

Araştırma, betimsel bir yöntem kullanılarak yapılandırılmış ve bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasındaki bağlantıyı

araştırmak için ilişkisel bir tarama tipinde gerçekleştirilmiştir (Büyüköztürk, 2012).

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini 2023-2024 eğitim öğretim döneminde kurum izinleri alınmış Çankırı il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki bağımsız anaokullarına devam eden 36-60 ay grubu çocuk ve anneleri oluşturmaktadır. Bu sebeple çalışma örneklemini çalışmaya gönüllü katılmayı onaylayan ve veri toplama araçlarını eksiksiz tamamlayan seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olup iki aşama sonrasında 258 anne araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Birinci aşamada 280 katılımcıya ulaşılmış ve tüm katılımcılara "Erken Gelişim Envanteri-İletişim Ölçeği" uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda çocukların iletişim boyutundaki gelişimsel risk durumları incelenmiştir. İletişim ölçeği olarak 16 çocuğun gelişimi riskli olduğu bulunmuş (Tablo 1) ve riskli çocuklar ebeveyn çocuk ilişkileri ve akran ilişkileri olumsuz etkilenebileceğinden dolayı araştırmaya dahil edilmemiştir.

İkinci aşamada ise katılımcıların ebeveyn olarak anne veya baba olma durumlarına bakılmıştır. Sadece 11 babanın katılım sağlaması nedeniyle veri güvenilirliği ve analizi bakımından babalar araştırmaya dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu:

Bu form, araştırmaya katılan kişilerden genel bilgilerin toplanması için hazırlanmıştır. Bu formun içinde "çocuğa okul öncesi eğitim kurumuna devam durumu, cinsiyet, aylık gelir durumu, ebeveyn öğrenim durumu, etkileşimli kitap

okuma durumu, hikâye kitabı sayısı, oyun oynama sıklığı" ifadelerinin yer aldığı maddeler bulunmaktadır.

Erken Çocukluk Gelişim Envanteri (EGE)- İletişim Alt Boyutu Ölçeği:

Erken Gelişim Evreleri Envanteri- EGE (Ages and Stages Questionnaires- ASQ) Bricker ve Squires (1988) tarafından geliştirilmiş ve Gül, Kapçı, Küçüker ve Uslu (2015) tarafından Türkçe uyarlaması "gerçekleştirilmiştir. Ölçekten toplam puan korelasyonunun iç tutarlılığa etkisinden dolayı 36.ay 6.madde, 42.ay 4.madde ve 60.ay 8.madde çıkarılmıştır. Her ayın kesim değerleri belirlenmiş ve bu değerlerin altında kalan puanlar İletişim alt boyutunda gelişimi riskli olarak değerlendirilmiştir. 3'lü likert olarak derecelendiren envanter, "Evet(10)", "Hayır(5)", "Henüz Değil(0)" olarak puanlanmaktadır. Ebeveynler tarafından doldurulan bu envanter örneklem belirlenmesinde kullanılmıştır. EGE kesim değerleri ve iç tutarlılık değerleri "36.ay .95; 42.ay .92; 48.ay .91; 54.ay .91; 60.ay .93" olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada elde edilen iç tutarlılık değerleri ise "36.ay .67; 42.ay .65; 48.ay .84; 54.ay .52; 60.ay .67" olarak bulunmuştur.

Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği:

Hetherington ve Clingempeel'in (1992) geliştirdiği Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması Aytaç, Çen ve Yüceol (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçek 15 maddeden oluşmakta ve "Hiç" (1) ile "Çok aşırı" (5) derecelendirme ile 5'li likert şeklinde tasarlanmıştır. Çocukların ebeveynleri tarafından doldurulan bu ölçek "Olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi EÇİÖ-P)" ve "Olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi EÇİÖ-N " olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin olumlu ebeveyn-çocuk ilişkisi alt ölçeği içinden alınan yüksek puanlar, olumlu

Tablo 1. Erken Çocukluk Gelişim Envanteri-İletişim Değerlendirme Sonucu

Aylar	n	%	Kesim Puanları	Gelişimi Normal	Gelişimi Riskli
36-41	24	8,6	37,5	24	0
42-47	15	5,4	47,5	14	1
48-53	68	24,3	42,5	65	3
54-59	30	10,7	47,5	29	1
60 ve Üstü	143	51,1	47,5	132	11
Toplam	280	100,0		264	16

ebeveyn-çocuk ilişkisinin kalitesinin arttığını göstermektedir. Aynı ilke olumsuz ebeveyn-çocuk ilişkisi alt ölçeği için de geçerlidir. Türkçe uyarlamasında olumlu ilişki alt ölçeğinin güvenilirliği .81 ve olumsuz ilişki alt ölçeğinin güvenilirliği .80 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada ölçeğin genelinden elde edilen iç tutarlılık değeri .70 olarak saptanmıştır.

Okul Öncesinde Akran İlişkileri Ölçeği (Ebeveyn Formu):

Kanmaz ve Tezel Şahin (2022) tarafından geliştirilen "Okul Öncesinde Akran İlişkileri Ölçeği Ebeveyn Formu" dört yinelemeli açımlayıcı faktör analizinin ardından, "Zorba Çocuk (11 madde)", "Arkadaşlık (9 madde)", "İletişim ve Etkileşim (5 madde)", "Empati/Pro-sosyal Davranış (4 madde)" ve "Mağdur Çocuk (4 madde)" alt boyutları olmak üzere 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçek "Hiçbir zaman" (1) ile "Her zaman" (5) arasında değişen yanıt seçenekleri ile 5'li likert tipi bir ölçek olarak yapılandırılmakta olup, 17, 18 ve 36. maddeler ters kodlanmış ve puanlama 5'ten (Hiçbir zaman) 1'e (Her zaman) çevrilmiştir. "Arkadaşlık", "İletişim ve Etkileşim" ve "Empati/Prososyal Davranış" alt boyutlarındaki yüksek puanlar, çocuğun akranlarıyla olan ilişkisini olumlu yönde açıklaması olmuştur. Buna karşılık, "Zorba Çocuk" ve "Mağdur Çocuk" alt boyutlarındaki yüksek puanların çocuğun akranları ile ilişkisini olumsuz yönde yordadığını göstermektedir. Bu ölçeğin faktörler ve faktör yüklerine bakıldığında, madde yüklerinin .57 ile .84 aralığında bulunduğu görülmüştür. Ölçeğin ebeveyn formu için Cronbach alfa değeri .88 -.90 arasında bulunmuştur. Bu araştırmada ölçeğin geneli için iç tutarlılık düzeyi .77 bulunmuştur. Ayrıca alt boyutların iç tutarlılık düzeyi sırasıyla ".85, .87, .67, .82, .80" olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin istatistiksel analizinde SPSS 24.0 bilgisayar paket programı kullanılmıştır. Tanımlayıcı istatistikler "ortalama $\pm$ standart sapma, sayı ve yüzde" şeklinde sunulmuştur. Verilerin normal dağılımı çarpıklık ve basıklık değerleri ile incelenmiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin çarpıklık değeri -.075 ve basıklık değeri ise -.167 olarak bulunmuştur. Akran ilişkileri ölçeğinin çarpıklık değeri -.013 ve basıklık değeri ise .780 olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlar -1.5 ve +1.5 aralığında yer almasından dolayı veriler normal dağılım göstermektedir (Tabachnick, Fidell ve Ullman,

2013). Veri analizleri parametrik testler olan "İlişkisiz Grup T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve LSD Post Hoc Testleri" kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın istatistiksel anlamlılık değeri " $p < .05$ " olarak belirlenmiştir. Ayrıca ölçekler arası ilişkilerin incelenmesinde "Pearson Korelasyon Analizi" testi kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2012). Araştırma verilerinin analizinde Eta-kare ölçümleri ile etki büyüklükleri de belirlenmiştir (Cohen, 1988).

Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada bulunan veri toplama araçları için ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. Etik Kurul İzni Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Etik Kurulundan 16.10.2023 tarihinde 2023/9 sayılı karar ile alınmıştır. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında araştırma uygulamalarında veri toplama araçlarını kullanmak için Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinlerin alınması sağlanmıştır. Veriler tüm katılımcılardan elektronik ortamda onam formları da alınarak toplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmada çocukların cinsiyeti, etkileşimli kitap okumaya durumu, anne öğrenim düzeyi, okula devam durumu, ebeveyn gelir durumu, hikaye kitabı sayısı ve oyun oynama sıklığı değişkenleri bulunmaktadır. Bu bölümde araştırmadaki anlamlı sonuçlar tablolarla verilmiştir.

Ebeveyn çocuk ilişkisi ölçeğinin puan ortalaması $56,23 \pm 4,68$, akran ilişkileri ölçeğinin puan ortalaması $89,09 \pm 6,96$, alt boyut puanları da Tablo 2'de verilmiştir.

Akran ilişkileri ölçeğinin "Zorba Çocuk" ($t = -3,530$, $p = .000$, $p < .05$), "Empati/Prososyal Davranışlar" ($t = -2,780$, $p = .006$, $p < .05$) ve "Mağdur Çocuk" ($t = -2,503$, $p = .013$, $p < .05$) alt boyutları ile cinsiyet değişkeni arasında kız çocuklarının aleyhine anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (Tablo 3). Zorba çocuk davranışlarındaki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2 = .047$ ($0.06 =$ orta etki) bulunmuştur. Ayrıca Empatik ve Prososyal davranışlardaki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2 = .029$ ($0.01 =$ küçük etki) bulunmuştur. Mağdur çocuk davranışlarındaki Eta-kare etki büyüklüğü değeri ise $\eta^2 = .024$ ($0.01 =$ küçük etki) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Ebeveyn Çocuk İlişkisi Ölçeği ve Akran İlişkileri Ölçeği ile Alt Boyutları Ortalama Puanları (n=253)

Ölçekler ve Alt Boyutları	n	Ortalama	SS
Ebeveyn Çocuk İlişkisi	253	56,23	4,68
Akran İlişkileri	253	89,09	6,96
Zorba Çocuk Alt Boyutu	253	16,74	4,98
Arkadaşlık Alt Boyutu	253	35,73	5,21
Etkileşim ve İletişim Alt Boyutu	253	14,53	1,84
Empati/Prososyal Davranışlar Alt Boyutu	253	15,24	2,52
Mağdur Çocuk Alt Boyutu	253	6,85	2,62

Tablo 3. Okul öncesi dönemde çocukların ebeveyn çocuk ilişkilerinin ve akran ilişkilerinin cinsiyet değişkenine göre "T-Testi" Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Çocuğun cinsiyeti	n	Ortalama	SS	t	p
Zorba Çocuk Alt Boyutu	Kız	119	15,5966	3,88679	-3,530	,000 *
	Erkek	134	17,7612	5,59562		
Empati/Prososyal Davranışlar Alt Boyutu	Kız	119	15,6975	2,45486	2,780	,006*
	Erkek	134	14,8284	2,51171		
Mağdur Çocuk Alt Boyutu	Kız	119	6,4202	2,42688	-2,503	,013*
	Erkek	134	7,2313	2,72806		

* $p < .05$

Akran ilişkileri ölçeğinin "Empati/Prososyal Davranışlar" ($t=2,147$, $p=.039$, $p<.05$) alt boyutu ile etkileşimli kitap okumaya yönelik karşılıklı konuşma durumu değişkeni arasında "evet" diyenlerin lehine anlamlı farklılık bulunduğu görülmektedir (Tablo 4). Empatik ve Prososyal davranışlardaki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2 = ,017$ ($0.01 =$ küçük etki) bulunmuştur.

Akran ilişkileri ölçeğinin "Empati/Prososyal Davranışlar" ($F=$

3,566, $p = 0,015$, $p<.05$) alt boyutu ile okula devam durumu değişkeni arasında ise daha önce okula gidenlerin lehine anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Bu sonuca göre 1 yıldan daha az, 1-2 yıl arası ve 2 yıl ve üzeri okula gitmiş olan çocukların puanlarının, hiç okula gitmemiş olan çocukların puanlarından daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 5). Empatik ve Prososyal davranışlardaki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2 = ,041$ ($0.06 =$ orta etki) bulunmuştur.

Tablo 4. Okul öncesi dönemde çocukların ebeveyn çocuk ilişkilerinin ve akran ilişkilerinin çocukla etkileşimli kitap okumaya yönelik karşılıklı konuşma durumu değişkenine göre "T-Testi" Sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Etkileşimli kitap okumaya yönelik konuşmalar	n	Ortalama	SS	t	p
Empati/Prososyal Davranışlar Alt Boyutu	Evet	222	15,3829	2,42391	2,147	,039*
	Hayır	31	14,1935	2,94866		

* $p < .05$

Akran ilişkileri ölçeğinin "Empati/Prososyal Davranışlar" ($F=3,197$, $p=0,043$, $p<,05$) alt boyutu ile ebeveyn gelir durumu değişkeni arasında ise 33.000 TL ve üzeri gelire sahip olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre 33.000 TL ve üzeri gelir düzeyine sahip ailelerin 0-11.500 TL ve 11.501-33.000 TL arası gelir düzeyine sahip ailelere göre ortalama puanları daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Tablo 6). Empatik ve Prososyal davranışlardaki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2=,024$ ($0,01=$ küçük etki) bulunmuştur.

Akran ilişkileri ölçeğinin "Empati/Prososyal Davranışlar"

($F=4,645$, $p=0,001$, $p<,05$) alt boyutu ile hikaye kitabı sayısı değişkeni arasında ise hikaye kitabı çok olanların lehine anlamlı farklılık bulunmuştur. Bu sonuca göre 6-10 adet, 11-20 adet ve 21 ve üzeri kitabı olan çocukların hiç kitabı olmayan çocuklara göre iletişim becerileri ortalama puanları daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca 6-10 adet ile 21 ve üzeri kitabı olan çocukların da 1-5 adet kitabı olan çocuklara göre iletişim becerileri ortalama puanları daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Tablo 7). Empatik ve Prososyal davranışlardaki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2=,069$ ($0,06=$ orta etki) bulunmuştur.

Tablo 5. Okul öncesi dönemde çocukların ebeveyn çocuk ilişkilerinin ve akran ilişkilerinin okula devam durumu değişkenine göre alt boyut puanları ve ANOVA sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Okula devam durumu	n	Ortalama	SS	F	p	LSD
Empati/Prososyal Davranışlar Alt Boyutu	Hiç okula gitmedi ¹	59	14,3898	2,68468	3,566	,015*	2>1 3>1 4>1
	1 yıldan daha az ²	71	15,7183	2,16586			
	1-2 yıl arası ³	102	15,2745	2,56849			
	2 yıl ve üzeri ⁴	21	15,8095	2,44170			
	Total	253	15,2372	2,51801			

* $p < .05$

Tablo 6. Okul öncesi dönemde çocukların ebeveyn çocuk ilişkilerinin ve akran ilişkilerinin ebeveyn gelir durumu değişkenine göre alt boyut puanları ve ANOVA sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Ebeveyn gelir durumu	n	Ortalama	SS	F	p	LSD
Empati/Prososyal Davranışlar Alt Boyutu	0-11.500TL ¹	35	14,7429	3,00336	3,197	,043*	3>1 3>2
	11.501-33.000 TL ²	152	15,0724	2,35887			
	33.000 TL ve üzeri ³	66	15,8788	2,51467			
	Total	253	15,2372	2,51801			

* $p < .05$

Tablo 7. Okul öncesi dönemde ebeveyn çocuk ilişkilerinin ve akran ilişkilerinin hikaye kitabı sayısı değişkenine göre alt boyut puanları ve ANOVA sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Hikaye kitabı sayısı	n	Ortalama	SS	F	p	LSD
Empati/Prososyal Davranışlar Alt Boyutu	Hiç yok ¹	13	13,5385	2,90446	4,645	,001*	3>1 3>2 4>1 5>1 5>2
	1-5 adet ²	47	14,3617	2,98857			
	6-10 adet ³	68	15,3235	2,16099			
	11-20 adet ⁴	49	15,3265	2,23036			
	21 ve üzeri ⁵	76	15,9342	2,37394			
	Total	253	15,2372	2,51801			

* $p < .05$

Ebeveyn çocuk ilişkilerinin ($F=3,457$, $p=0,033$, $p<,05$) ve akran ilişkilerinin ($F=3,995$, $p=0,020$, $p<,05$) çocukların oyun oynama sıklığı değişkenine göre daha çok oyun süresine sahip olanların lehine anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca akran ilişkileri ölçeğinin "Arkadaşlık" ($F=3,576$, $p=0,029$, $p<,05$) ve "Empati/Prososyal Davranışlar" ($F=6,424$, $p=0,002$, $p<,05$) alt boyutu ile çocukların oyun oynama sıklığı arasındaki analize göre 3 saat ve üstü oyun oynayan çocukların 0-1 saat ve 1-3 saat oyun oynayan çocuklara göre ortalama puanları daha yüksek

olduğu belirlenmiştir. "Arkadaşlık" alt boyutunda 3 saat ve üstü oyun oynayan çocukların 1-3 saat oyun oynayanlara göre; "Empati/Prososyal Davranışlar" alt boyutunda 3 saat ve üstü oyun oynayan çocukların 0-1 saat ve 1-3 saat oyun oynayanlara göre ortalama puanları daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 8). Ebeveyn çocuk ilişkisindeki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2 = ,026$ (0,01 = küçük etki) bulunmuştur. Akran ilişkisindeki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2 = ,030$ (0,01 = küçük etki) bulunmuştur. Arkadaşlık becerilerinin Eta-kare etki büyüklüğü

Tablo 8. Okul öncesi dönemde çocukların ebeveyn çocuk ilişkilerinin ve akran ilişkilerinin oyun oynama sıklığı değişkenine göre alt boyut puanları ve ANOVA sonuçları

Ölçekler ve Alt Boyutları	Oyun oynama sıklığı	n	Ortalama	SS	F	p	LSD
Ebeveyn Çocuk İlişkisi	0-1 saat ¹	27	55,1111	4,14481	3,457	,033*	3>1 3>2
	1-3 saat ²	124	55,7339	4,69234			
	3 saat ve üstü ³	102	57,1373	4,67358			
	Total	253	56,2332	4,67569			
Akran İlişkileri	0-1 saat ¹	27	94,8148	9,15271	3,995	,020*	3>2
	1-3 saat ²	124	92,3468	8,34524			
	3 saat ve üstü ³	102	95,8333	10,50420			
	Total	253	94,0158	9,46756			
Arkadaşlık	0-1 saat ¹	27	36,1111	5,74010	3,576	,029*	3>2
	1-3 saat ²	124	34,8629	4,91114			
	3 saat ve üstü ³	102	36,6863	5,29708			
	Total	253	35,7312	5,21282			
Empati/Prososyal Davranışlar Alt Boyutu	0-1 saat ¹	27	14,0741	3,03728	6,424	,002*	3>1 3>2
	1-3 saat ²	124	15,0081	2,58355			
	3 saat ve üstü ³	102	15,8235	2,13139			
	Total	253	15,2372	2,51801			

* $p < .05$

Tablo 9. Okul öncesi dönemde çocukların iletişim becerilerinin ebeveyn çocuk ilişkileri ile akran ilişkileri arasındaki pearson korelasyon testi analiz sonucu

Ölçekler		Ebeveyn Çocuk İlişkisi	Akran İlişkileri
Ebeveyn Çocuk İlişkisi	r p N	1 253	,212 ,001* 253
Akran İlişkileri	r p N	,212 ,001* 253	1 253

* $p < .05$

değeri $\eta^2 = ,027$ ($0,01 =$ küçük etki) bulunmuştur. Empatik ve Prososyal davranışlardaki Eta-kare etki büyüklüğü değeri $\eta^2 = ,048$ ($0,06 =$ orta etki) bulunmuştur.

Okul öncesi dönemde çocukların ebeveyn çocuk ilişkileri ile akran ilişkileri arasındaki ilişki incelendiğinde pozitif yönde ilişkiler olduğu görülmüştür ($r=0,212$, $p=0,001$, $p<,05$) (Tablo 9).

TARTIŞMA

Tablo 2 incelendiğinde, ortalama puanlara bakılarak ebeveyn-çocuk ilişkisi ve akran ilişkilerinin güçlü olduğu ve ölçeği "Zorba Çocuk" ile "Mağdur Çocuk" alt boyutlarının düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Buna göre ebeveyn-çocuk arasındaki olumlu etkileşimin çocukların sosyal ilişkilerine ve akran ilişkilerine olumlu yansıdığını sonucuna varılabilir. Olumlu ebeveyn ilişkileri akran ilişkilerini de olumlu yönde etkilediği görülmektedir (Yıldırım, 2023; Bowker ve ark., 2024; Zand ve Zohuri, 2025).

Tablo 3'e bakıldığında akran ilişkileri ölçeği "Zorba Çocuk" alt boyutundaki sonuca göre, erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla zorbalık davranışı gösterdiği söylenebilmektedir. Bu ölçeğin "Empati/Prososyal Davranışlar" ve "Mağdur Çocuk" alt boyutlarındaki sonucuna göre kız çocukların erkek çocuklara göre daha fazla empati ve sosyal yardımseverlik davranışları gösterdikleri ve akran ilişkilerinde kızların daha fazla mağduriyet yaşadığı söylenebilmektedir. Bu sonuç, toplumsal cinsiyet rollerinin etkisiyle erkek çocukların daha saldırgan, kız çocukların ise daha yardımsever ve empatik davranışlar sergilemesi nedeniyle kızların akran ilişkilerinde daha fazla mağduriyet yaşama olasılığını yansıtabilir. Ancak ebeveyn-çocuk ilişkilerinde anlamlı sonuç çıkmama nedeni ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların akran etkileşimi ve iletişim düzeyleri üzerinde doğrudan belirleyici olmayabileceğini, bu alanların daha çok bireysel ve çevresel etmenlerden etkilenebildiğini düşündürebilir. Araştırmalarda çocukların cinsiyetinin akran ilişkilerini etkileyen benzer sonuçlar da yer almaktadır (Seçer ve ark., 2012; Avcı ve ark., 2019; Denham ve Liverette, 2019; Karaman ve Dinçer, 2020). Bu çalışmada çocuklara ait cinsiyet değişkeninin ebeveyn çocuk ilişkisini etkilemediği görülmektedir. Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014) yaptıkları çalışmada da cinsiyetin ebeveyn çocuk ilişkisini etkilemediğini tespit etmişlerdir.

Tablo 4'de görüldüğü gibi akran ilişkileri ölçeği "Empati/Prososyal Davranışlar" alt boyutunda etkileşimli kitap okumanın, sadece çocukların iletişim becerilerinin gelişiminde etkili bir araç olduğunu göstermektedir. Çocuklarla gerçekleştirilen etkileşimli kitap okuma sırasında çocukların yetişkinlerle daha fazla konuşma eğiliminde olduğu ve bu durumun çocukların iletişim becerilerini geliştirmek için önemli bir fırsat sunduğu şeklinde yorumlanabilir. Etkileşimli kitap okuma değişkeninin Ebeveyn Çocuk İlişkisi ve Akran İlişkileri Ölçeğinin Zorba Çocuk, Mağdur Çocuk, Arkadaşlık, Etkileşim ve İletişim alt boyutlarında anlamlı sonuçlar vermemesi ise etkileşimli kitap okuma etkinliğinin, kısa vadede ve belirli sosyal bağlamlarda doğrudan anlamlı bir etki yapmaması, bu etkileşimlerin gelişimi için daha uzun süreli ve çok yönlü müdahaleler gerektirdiğini gösteriyor olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Acar Şengül'ün (2019) araştırması incelendiğinde etkileşimli kitap okumaya yönelik bulgulara anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Alanyazın incelendiğinde etkileşimli kitap okuma çocukların iletişim becerilerini ve sosyal ilişkilerini olumlu yönde etkileyebileceği ifade edilmektedir (Brown, Westerveld, Trembath ve Gillon, 2018; Acar Şengül, 2019; Savcı ve Yıldız Bıçakçı 2019; Yurtbakan ve Yurtbakan, 2022; İmal ve Çetingöz, 2024).

Tablo 5'e bakıldığında akran ilişkileri ölçeğinin "Empati/Prososyal Davranışlar" alt boyutuna göre 1 yıldan daha az, 1-2 yıl arası ve 2 yıl ve üzeri okul öncesi eğitime devam eden çocukların hiç okul öncesi eğitime gitmemiş olan çocuklara göre daha fazla empatik ve prososyal davranışlar gösterebildiği söylenebilmektedir. Bu sonucun nedeni, okul öncesi eğitimin çocuklara sosyal etkileşim fırsatları sunarak empati kurma ve yardım etme gibi prososyal davranışları deneyimleme ve öğrenme ortamı sağlaması şeklinde yorumlanabilir. Diğer alt boyutlarda anlamlı sonuç çıkmama nedeni bu dönem çocuklarının iletişim becerilerinin gelişiminde okula devam durumundan ziyade bireysel gelişimsel özellikler, aile ortamı ve çevresel faktörlerin daha belirleyici rol oynaması olabilir. Nitekim Vygotsky'nin sosyal etkileşim temelli gelişim kuramı, çocukların sosyal becerileri yaşlıları ve yetişkinlerle kurdukları etkileşimler yoluyla öğrendiklerini vurgulamaktadır (Vygotsky, 1978). Bu durum da çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerine ve ebeveynleriyle daha sağlıklı ilişkiler kurmalarına, prososyal davranışlar göstermelerine katkı sağlar

(Karaman ve Dinçer, 2020; Bowker ve ark., 2024).

Tablo 6 incelendiğinde gelir düzeyi yüksek olan aileler, çocuklarının ihtiyaçlarına daha fazla cevap verebildiği ve çocuklarına daha kaliteli bir eğitim ve yaşam ortamı sağlayabildikleri düşünülmektedir. Bu durumda da çocukların kendilerini daha güvende ve mutlu hissetmelerini sağlayarak, akranları ile daha olumlu ilişkiler kurabilmelerine ve sosyal becerilerini geliştirebilmelerine yardımcı olacağı öngörülmektedir. Bu sonuç, yüksek gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarına sundukları destekleyici, güvenli ve zenginleştirilmiş çevrenin, çocukların sosyal-duygusal gelişimini olumlu yönde etkileyerek akran ilişkilerini güçlendirmesine olanak sağlaması şeklinde yorumlanabilir. Anlamlı sonuç çıkmayan diğer alt boyutlarda ise ebeveynin gelir düzeyinin ebeveyn ilişkilerini ve akran ilişkilerini çok etkilemediği; ebeveynin çocukla geçirdiği nitelikli zamanın, ebeveyn öğrenim düzeyinin ve ebeveynlik tutumlarının ebeveyn çocuk ilişkisini ve akran ilişkilerini etkileyebileceği söylenebilmektedir. Bunun yanında çocukların ebeveynlerinin gelir durumlarının ebeveyn çocuk ilişkilerini etkileyebildiğini belirten çalışmalar da bulunmaktadır (Tarkoçin ve Tuzcuoğlu 2014; Dereli ve Dereli, 2017; Yıldırım, 2023).

Tablo 7'ye bakıldığında akran ilişkileri ölçeği "Empati/Prososyal Davranışlar" alt boyutunun hikaye kitabı sayısı değişkeni sonucuna göre hikaye kitapları, çocuklara farklı karakterlerin duygularını ve deneyimlerini anlamayı öğretmekle empati becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabildiği ve hikaye kitaplarında yer alan olumlu davranışların, çocukların kendi olumlu davranışlarına da geliştirmelerine örnek teşkil ettiği söylenebilmektedir. Bu sonuç, hikâye kitaplarının empatiyi geliştirip olumlu davranış örnekleri sunarak çocukların sosyal becerilerini artırmasından kaynaklanıyor olabilir. Anlamlı bulunmayan sonuçların sebebi ise kitapların sayısının değil, çocukla ne ölçüde ve nasıl etkileşimli biçimde kullanıldığının daha önemli bir değişken olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Işıkoğlu Erdoğan (2016) çalışmasında ebeveynlerin kitap okumaya yönelik daha az model ol-duklarını ve çocukların gelişimine uygun kitapların bulunmasının iletişim becerilerini geliştirdiği vurgulanmaktadır. Acar Şengül'ün (2019) araştırmasında okunan kitap sayısının iletişim becerilerini olumlu yönde etkilediğini gösteren sonuçlar da yer almaktadır.

Tablo 8 incelendiğinde 3 saat ve üstü oyun oynayan çocukların, ebeveynleri ile daha sağlıklı iletişim kurabildikleri ve daha olumlu ebeveyn-çocuk ilişkileri geliştirdikleri, akranları ile daha olumlu ilişkiler kurabildikleri ve daha iyi akran ilişkileri geliştirdikleri söylenebilmektedir. Bu sonucun sebebi, oyun süresinin artmasının çocuklara duygularını ifade etme, sosyal roller geliştirme ve problem çözme becerilerini deneyimleme fırsatı sunarak ebeveynleri ve akranları ile daha olumlu ilişkiler kurmalarına katkı sağlaması olabilir. Coplan ve Arbeau (2009) oyunun küçük çocukların akran etkileşimlerinin gelişimindeki benzersiz ve kritik rolünden bahseder. Savcı ve Yıldız Bıçakçı (2019) çalışmasında oyunlarla birlikte çocukların anneleriyle daha etkin zaman geçirdiklerini oyunda geçirdikleri sürenin iletişim ve diğer gelişimlerini desteklediğini belirtmişlerdir. Cummings Braungart-Rieker ve Rocher-Schudlich (2003) çalışmalarında annesiyle etkileşim içinde oynayan çocuğun çevresini keşfetmek için istekli olduğunu belirtmişlerdir. Hoff (2006) çocukların oyun gruplarında, çocuk bakım ortamlarında ve okul öncesi eğitim kurumlarında akranlarıyla oynamaları ve etkileşime girmelerinin iletişim becerileri için önemli bir bağlam olabileceğini belirtmiştir.

Tablo 9'a bakıldığında ebeveyn çocuk ilişkileri ile akran ilişkileri arasındaki ilişki sonucuna göre okul öncesi dönemde ebeveynleriyle iletişimi iyi olan çocukların, akranları ile daha fazla olumlu etkileşime girebildiği, daha az çatışma yaşayabildiği ve daha fazla sosyal destek alabildiği söylenebilmektedir. Ebeveyn çocuk ilişkilerinin, çocukların iletişim becerilerine yönelik gelişimlerinde önemli rolü bulunabilmektedir. Bu sonuç, ebeveynleriyle güvenli ve destekleyici bir iletişim kuran çocukların, bu erken ilişkilerden edindikleri sosyal becerileri akran ilişkilerine yansıtarak daha olumlu, uyumlu ve destekleyici etkileşimler geliştirebilmeleri şeklinde yorumlanabilir. Anlamlı çıkmayan sonuçlar için oyunların niteliği, içeriği ve sosyal etkileşim düzeyinin daha belirleyici olabileceği şeklinde yorumlanabilir. Savcı ve Yıldız Bıçakçı (2019)'nın çalışmasında, ebeveynlerin çocuklarla iletişim kurmaları çocuklarının tüm gelişim alanlarına olumlu etki edebileceğini ve ebeveyn çocuk etkileşimini de güçlendirebileceği belirtilmiştir. Ebeveyn çocuk ilişkisinin iyi olmasının çocuğun sosyal ve kişilik gelişimi ile akran ilişkilerini etkileyebileceği ifade edilmiştir (Cummings ve ark., 2003;

Bowker ve ark., 2024). Seçer ve arkadaşlarının (2012) yaptığı bir çalışmada, annelerin ebeveynliğe yönelik özyeterlik algıları ile çocukların olumlu sosyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Araştırmada ebeveynlerin öğrenim düzeyi değişkeninde anlamlı sonuç bulunmamasına rağmen alanyazında ebeveyn-çocuk ilişkilerinin çocukların anne-babasının öğrenim

düzeyine göre farklılaştığı tespit edilen çalışmalar da yer almaktadır (Tarkoçin ve Tuzcuoğlu 2014; Dereli ve Dereli, 2017; Yıldırım, 2023).

SONUÇ

Çocukların ebeveyn çocuk ilişkileri ile akran ilişkilerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmaya 253 anne dahil edilmiştir. Araştırma bulgularına göre bu dönem çocukların cinsiyetinin zorba davranışlar üzerinde orta düzeyde, empati/prososyal davranışları üzerinde küçük düzeyde ve mağdur çocuk davranışları üzerinde küçük düzeyde etkisinin olduğu bulunmuştur. Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla zorbalık davranışı gösterdiği, kız çocukların erkek çocuklara göre daha fazla empati ve sosyal yardımseverlik davranışları gösterdikleri, akran ilişkilerinde kızların daha fazla mağduriyet yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi dönem çocukların etkileşimli kitap okumaya yönelik karşılıklı konuşma durumunun empati/prososyal davranış becerileri üzerinde olumlu yönde küçük düzeyde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Çocukların okula devam etme durumunun empatik ve prososyal davranışları üzerinde orta düzeyde ve ebeveyn gelir düzeyinin empatik ve prososyal davranışları üzerinde küçük düzeyde etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bu bulguya göre empatik ve prososyal davranışlarda bulunan çocukların okula devam durumlarının, bu davranışlarda bulunmayan çocuklara göre daha iyi olduğu, gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının, gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarına göre empati ve yardımseverlik davranışlarını daha fazla sergiledikleri sonucuna varılmıştır. Bu dönem çocukların hikaye kitabı sayısının empatik ve prososyal davranış becerileri üzerinde orta düzeyde etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre hikaye kitapları çocukların empati ve prososyal davranışlarını geliştirmede olumlu olarak görülmektedir. Çocukların oyun oynama sıklığının ebeveyn

çocuk ilişkisi ve akran ilişkisi üzerinde küçük düzeyde, arkadaşlık becerileri üzerinde küçük düzeyde ve empatik ve prososyal davranış becerileri üzerinde orta düzeyde etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu bulguya göre oyun oynama sıklığının artması, çocukların arkadaşlık kurabilme becerilerini ve empati becerilerini geliştirdiğini göstermektedir. Ebeveyn çocuk ilişkileri ile akran ilişkileri arasında pozitif yönde ilişkinin olduğu bulunmuştur. Bu bulguya göre iletişim becerileri iyi olan çocukların ebeveyn ve akran ilişkilerinin de olumlu anlamda değiştiği sonucuna varılmıştır. Düşük gelirli ailelerin çocuklarının iletişim becerilerini geliştirebilmeleri için ihtiyacı olan bilgi ve becerileri Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Aile Destek Merkezleri gibi kurumlar aracılığı ile ücretsiz eğitimler yoluyla destek eğitimleri alabilmesine yönelik fırsatlar sunulması önerilebilir. Çocukların iletişim becerilerinin gelişimini desteklemek ve ebeveyn-çocuk ile akran ilişkilerinin etkilerini daha iyi anlamak için okullarda yaratıcı drama kurslarının açılması, ailelerin eğitsel ihtiyacına yönelik aile destek programları oluşturulması ve çocukların sosyal becerilerini desteklemek için sivil toplum kuruluşlarında farklı toplumsal katkı faaliyetlerinde etkin görevler alması önerilebilir. Çocukların sosyal gelişimine yönelik etkilerin daha geniş bir bağlamda değerlendirilmesi için etkileşimli kitap okuma etkinlikleri vb. çalışmalara yönelik uygulama süreçleri, içeriği ve katılımcı profilleri gibi değişkenler dikkate alınarak farklı örneklem gruplarında daha kapsamlı çalışmaların yapılması da önerilebilir.

YAZARLIK KATKISI

Fikir: İÖ, MYB; Tasarım/Dizayn: İÖ; Denetleme: MYB; Veri toplanması ve/veya işlemesi: İÖ; Analiz ve/veya yorum: İÖ, MYB; Literatür Taraması: İÖ, MYB; Yazıyı yazan: İÖ, MYB; Eleştirel inceleme: MYB.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazarlar tarafından çıkar çatışması bildirilmemiştir.

FİNANSAL DESTEK

Yazarlar tarafından finansal destek almadıkları bildirilmiştir.

TEŞEKKÜRLER

Çalışmaya katılan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

ETİK BEYAN

Araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Etik Kurulundan 16.10.2023 tarihinde 2023/9 sayılı karar ile etik kurul izni alınmıştır.

KAYNAKLAR

- Acar Şengül E. (2019). Erken dil müdahalesinde etkileşimli kitap okuma uygulamasının gelişimsel dil gecikmesi görülen çocuklar üzerindeki etkililiğinin incelenmesi [Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Avcı D, Tan Selçuk K, Kaynak S. (2019). Okul öncesi dönemdeki çocukların akran ilişkileri ve belirleyicileri. *Güncel Pediatri*, 17(1): 17-33. <https://doi.org/10.32941/pediatri.544465>
- Aytaç B, Çen S, Yüceol GP. (2018). Ebeveyn-Çocuk ilişkisi ölçeğinin Türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 25(3): 209-221.
- Bilir ZT, Sop A. (2016). Okul öncesi dönemindeki çocukların aile ilişkileri ile çocuklarda görülen davranış problemleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(40): 20-43.
- Bowker JC, Rubin KH, McDonald KL, Mulvey KL, Güroğlu B, Nishina A, Chen, X. (2024). Peer Relationships. In *Developmental Science* (p. 558-598). Routledge.
- Brown MI, Westerveld MF, Trembath D, Gillon GT. (2018). Promoting language and social communication development in babies through an early storybook reading intervention. *International Journal of Speech-Language Pathology*, 20 (3): 337-349. <https://doi.org/10.1080/17549507.2017.1406988>
- Büyüköztürk Ş. (2012). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı. Ankara: Pegem Akademi.
- Cohen J. (1988). Statistical power analysis for the behavioral sciences (2. ed.). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Coplan RJ, Arbeau KA. (2009). Peer interactions and play in early childhood. In K. H. Rubin, W. M. Bukowski, ve B. Laursen (Ed.), *Social, emotional, and personality development in context. Handbook of peer interactions, relationships, and groups* (p. 143-161). The Guilford Press.
- Cummings EM, Braungart Rieker, JM, Rocher Schudlich, DT. (2003). Emotion and personality development in childhood. *Handbook of psychology: Volume 6 developmental psychology*. RM Lerner, MA Easterbrooks ve JMistry (Ed) John Wiley and Sons Inc, New Jersey, s:211-239.
- Çakır R. (2024). Ebeveynlerin duygu düzenleme becerileri ve ebeveyn çocuk ilişkisi ile 4-6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler: Bir yapısal eşitlik modellemesi [Yüksek Lisans Tezi]. Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Dereli E, Dereli BM. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1):227-258.
- Denham SA, Liverette KH. (2019). The emotional basis of learning and development in early childhood education. In *Handbook of research on the education of young children* (pp. 43-64). Routledge.
- Gül Kapçı E, Küçüker S, Uslu Rİ. (2015). Erken gelişim evreleri envanteri (EGE). Ankara: Eğiten Kitap.
- Gülay Ogelman H. (2016). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. Ankara: Pegem Akademi.
- Hoff E. (2006). How social contexts support and shape language development. *Developmental Review*, 26(1): 55-88.
- Işıkoğlu Erdoğan N. (2016). Erken çocukluk döneminde çocuk-ebeveyn birlikte okuma etkinliklerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(3): 1071-1086.
- İmal M, Çetingöz D. (2024). Etkileşimli kitap okuma etkinliklerinin okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerine etkisi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2): 1881-1903. <https://doi.org/10.51460/baebd.1523951>
- Kanmaz T, Tezel Şahin F. (2022). Okul öncesinde akran ilişkileri ölçeği ebeveyn ve öğretmen formlarının geliştirilmesi. *Turkish Studies – Education*, 17(3): 437-468. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.55791>
- Karaman NN, Dinçer Çağlayan. (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3): 639-664. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.1967202043236>
- Santrock JW (2021). Çocuk Gelişimi. Çev. Ayşen Güre. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Savcı F, Yıldız Bıçakçı M. (2019). Dil gelişimi riskli bulunan ve bulunmayan prematüre çocuğa sahip annelerin ev ortamında çocuklarıyla olan iletişimlerine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(4): 26-43.
- Seçer Z, Ogelman GH, Önder A, Berengi S. (2012). Okul öncesi 5-6 yaş grubu çocukların akran ilişkileri ile annelerinin ebeveynliğe yönelik özyeterlik algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (3): 1993-2008.
- Tabachnick BG, Fidell LS, Ullman JB. (2013). Using multivariate statistics, 6: 497-516. Boston, MA: pearson.
- Tarkoçin S, Tuzcuoğlu N. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8): 339-354.
- Vygotsky LS. (1978). Mind in society: The development of

- higher psychological processes. Harvard University Press.
- Yavuzer H. (2024). Çocuk psikolojisi (48. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım A. (2023). Ebeveynlerin çocukluk yaşantılarının çocukları ile ilişkisine etkisi. KTO Karatay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 4(2): 78-97. <https://doi.org/10.59244/ktokusbd.1319555>
- Yurtbakan E, Yurtbakan EG. (2022). Okul öncesi öğrenci annelerinin etkileşimli okuma deneyimleri. Ana Dili Eğitimi Dergisi, 10(2): 385-400. <https://doi.org/10.16916/aded.1067697>
- Zand H, Zohuri B. (2025). Bridging family gaps understanding and addressing noncompliance in parents and children. Japan Journal of Clinical & Medical Research, (5), 190: 2-6. [doi. org/10.47363/JJCMR/2025](https://doi.org/10.47363/JJCMR/2025)